

مجموعه تماشای شهر (۳)

آسمانِ لندن زیاده می‌بارد

لندن به روایت مسافران دوره قاجار
علی اکبر شیروانی

www.ketab.ir

سرشناسه:	شیروانی، علی اکبر، ۱۳۶۰
عنوان و نام پدید آور:	آسمان لندن زیاده می بارد؛ لندن به روایت مسافران قاجاری / دبیری و تدوین علی اکبر شیروانی؛ تحقیق: محمد مهدی پرچکوهی.
مشخصات نشر:	تهران - نشر اطراف، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری:	۲۲۸ ص.
فروست:	مجموعه تماشای شهر؛ ۳
شابک:	دوره ۵-۲-۹۶۸۸۳-۶۰۰-۹۷۸
جلد:	جلد ۳-۲-۸-۹۶۸۸۳-۶۰۰-۹۷۸
وسمیت فهرست نویسی:	فیبیا
موضوع:	سفرنامه‌های ایرانی -- قرن ۱۳ ق.
موضوع:	لندن (انگلستان) -- سیر و سیاحت
شناسه افزوده:	پرچکوهی، محمد مهدی، ۱۳۷۲
رده بندی کنگره:	DSR۱۲۲۵/۹۲۵
رده بندی دیویی:	۹۵۵/۰۷۳۰۴۲
شماره کتابشناسی ملی:	۳۸۴۷۰۲۳

مجموعه نمایش شهر (۲)

آسمانِ لندن زیاده می‌بارد

دیپری و تدوین: علی اکبر شیروانی

تحقیق: محمد مهدی پرچگوهی

اطراف

مدیر هنری: کیارنگ علایی

طراح جلد: حسین اسکندری

دیپرفنی: محمدرضا لریچی

بازیگری نهایی متن: محمد مهدی حیدری

چاپ: کاج: صحنای: نمونه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۸۸۴-۸-۷

چاپ هشتم: ۱۴۰۳، ۱۰۰۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر این اثر برای «نشر اطراف» محفوظ است. هرگونه تکثیر، انتشار و بازتولید این اثر (چاپ، صوتی، تصویری، الکترونیکی) بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است. نقل پرش‌هایی از متن کتاب با ذکر منبع آزاد است.

تهران، خیابان میرداماد، خیابان مصدق جنوبی، کوچه تابان، پلاک ۱۱، واحد ۱

تلفن: ۲۲۹-۲۹۷۵

Atraf.ir

مقدمه ... ۹

بوی آدمیت و نیک ذاتی ... میرزا صالح ... ۱۳

دختران زیبا با پسران رعنا ... میرزا فتاح خان ... ۴۱

خانم های اعیان و اشراف ... حاجی پیرزاده ... ۵۱

لباس های درخشانده مشعشع ... ناصرالدین شاه ... ۶۳

دعوی تپانچه ... رضاقلی میرزا ... ۹۳

منسوب به فراماسیون ... ابوطالب خان ... ۱۱۱

مثل دنباله بادبادک ... مظفرالدین شاه ... ۱۳۳

از رسیده و نارس ... حاج سیاح ... ۱۴۳

اعلی حضرت اقدس همایون ... عمادالسلطنه ... ۱۶۷

خواب بر خیل خیال ... ابوالحسن خان ... ۱۸۳

آقا کوچولو و خانم کوچولو ... صحافباشی ... ۲۰۳

منابع ... ۲۱۶

شرح کلمات ... ۲۱۷

مکان ها ... ۲۱۹

نام ها ... ۲۲۲

مقدمه

وجود سرتاسر خیال در خیال است.
ابن عربی

مساحت، بناهای شاخص، بافت و معماری شهری، کوچه‌ها و خیابان‌ها، تاریخچه شهر، احیاناً افراد شاخصی که در شهر متولد شده‌اند یا زیسته‌اند، اتفاقات به یادماندنی تلخ و شیرین و چیزهایی از این دست در پیدای هر شهر است. اینها دستاویزهایی است برای آنان که برای هر چیزی عین و حقیقتی قائل‌اند و عین و حقیقت را جز در پیداهای نمی‌جویند، اما غافل‌اند از این که در نگاه به هر یک از همین پیداهای شهر پیدای دیگری را حذف می‌کنند و در انتخاب، خیال خفته است؛ چه رسد به ناپیداهای آن که شهر را به طول و عرض جغرافیایی فرو می‌کاهد، کسی که بنا و معماری را مد نظر قرار می‌دهد، شخصی که در دل تاریخ می‌خواهد شهر را بشناسد و دیگر نگاه‌ها به شهر هر کدام خواسته یا ناخواسته خیال را در کارشان دخیل کرده‌اند و همه اما و اگرها برای توجیه انتخابشان، به بی‌اعتمادی به خیال برمی‌گردد و نمی‌دانند چه جای مرتفعی دارد خیال و چه غافل‌اند از تکیه بر آن. خیال اما اسب راهواری نیست که به آسانی سواری دهد و کام بخشد. خیال در آمیزش با واقعیت پرواز می‌شود و به جان می‌نشیند. اگر گزارشی را از شهری به دروغ یا مبالغه متهم می‌کنیم از آن روست که

گزارشگر مسلط بر مهمیز خیال نیست و نمی داند چه میزان خیال را بر چه اندازه واقعیت عرضه کند که آش نه شور باشد و نه بی نمک. گفته معروف «همه حقیقت نزد همه آدمیان است» - در نگاهی - به این معناست که حقیقت با خرده خیال های مردمان می آمیزد و هیچ کس همه خرده خیال های همه مردمان را ندارد.

خیال با یک جانشینی ضعیف می شود، می پوسد و می پژمرد. اندک اندک کسانی که توانائی و قوه آن را داشته باشند که خیالشان را در گوشه ای پروار دهند؛ شاید از داستان نویسان برخی چنین اند. به گمانم هیچ چیز چون سفر خیال پرور نیست و خیال نه به معنای ساختن و بافتن که به معنای دیدن نادیدنی ها و شنیدن ناشنیدنی ها و بوئیدن بی بوهاست. ناگفته پیداست که خیال، چون دیگر قوای انسانی، نیاز به پرورش دارد و تجربه های انباشته قوه خیال مسافر را صیقل می دهد و می تراشد. سفرنامه محصول خیال مسافر است با حقیقت؛ حقیقت های پیدا، حقیقت های ناپیدا. آنچه سفرنامه را خواندنی می کند ترکیب این دو است و در قیاس سفرنامه ها با یکدیگر نیز آن سفرنامه که ترکیب مناسبی از دو عنصر تخیل و حقیقت داشته باشد خواندنی تر است و ماندگار تر. به نظر می رسد هیچ جا به اندازه شهر برای مسافر سفره نگسترانده که مقدار مشخصی از خیال را با واقعیت ترکیب کند. شهر فراز و فرود و بالا و پائین دارد و عناصر ناپیدای فراوان. ما در شهر خودمان و با شهر خودمان انسی داریم که از نگاه خیال انگیز باز می داردمان. شهرهای دیگر، شهرهایی که در سفر می شناسیم، برایمان غریبه اند و برای غریبه ها هزار نقشه می شود کشید و هزار خیال می شود پروراند.

پدران ما با سفر چنین بودند، ما نیز چنینیم. اجداد ما سفر می کردند برای پیدا کردن حقیقت و خیال راهنما و راهبر آنها بود، ما نیز چنینیم. سفر به شهرهای دور و دیرباب برای گذشتگان جذاب تر بود تا شهرهای نزدیک و زودیاب، ما نیز چنینیم. اما تلخ یا شیرین، بدانیم یا ندانیم همچنان در سایه

خیال آنها زیست و سفر می‌کنیم و آنها بعضی‌شان در سایه خیال دورتری بودند و بعضی خود خیال‌آفرین. خیال‌آمیخته با حقیقتی که در سفرنامه‌های دوران قدیم می‌بینیم راه‌های اصلی سفرهای امروزی را می‌سازد؛ خیالی که درباره پاریس، استانبول، لندن، سن پترزبورگ و بمبئی داریم رگه‌های آشکاری از خیال‌های گذشتگان دارد. مجموعه «تماشای شهر» در جست‌وجوی آن خیال است تا هم نسبت ما با گذشتگان روشن شود و هم نسبت ما با این شهرها و از این رهگذر در خیال‌هایمان هم تجدیدنظر کنیم.

برای بازخوانی خیال مسافران دوره قاجار بیش از اهتمام به دغدغه‌های صلب و سخت مورخان و پژوهشگران، کوشیده‌ام به روایتی برسم که خواندنش برای مخاطب شیرین و خیال‌انگیز باشد. در کتابی که در دست دارید عادت امروزی خواننده در رسم الخط و علائم ویرایشی مراعات شده و همچنین شرح برخی کلمات و جملات مشکل در پایان کتاب افزوده شده است که به هیچ عنوان مدعی ارائه تمام معانی کلمه نیست. در حالی که در سال‌های پایانی قرن سیزدهم شمسی بر سر ضبط نام‌ها و اعلام اجنبی به فارسی اختلاف نظر وجود دارد، پافشاری بر ضبط کهن اعلام عبث بود؛ بنابر ضرورت، همه اعلام بر اساس ضبط شایع امروزی تغییر یافته است. معتقدم بخشی از ساختار زبان که با صحیح و غلط می‌شناسیمش از وضعیت عمومی جامعه ناشی می‌شود و همین دیدگاه باعث شد پا از این فراتر نگذارم و غلط‌ها و خطاهای نگارشی و فنی را به شکل و سیاق سابق حفظ کنم.

آنچه در دست دارید شکل نمی‌گرفت مگر با لطف و حمایت پژوهشگران نشر اطراف و سرکار خانم نفیسه مرشدزاده-بی‌پایان سپاس ایشان را.